

Iwona Wysocka

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Poznaniu

Projekt EUBIS jako przykład międzynarodowej współpracy edukatorów i nauczycieli w celu umacniania i pogłębiania procesu demokratyzacji szkół

Projekt edukacyjny jako sprawdzona metoda pracy w placówkach oświatowych

Projekty edukacyjne – od lat obecne w szkołach, na uczelniach oraz w systemie kształcenia i doskonalenia kadry oświatowej zdążyły już trochę spowszednieć. Ich rola jest jednak nie do przecenienia, zważywszy na silny akcent nowatorski, który zawarty jest już w samej definicji tej metody pracy. Jedną z nich głosi, że projekt to samodzielne poszukiwanie przez uczestników rozwiązań problemów praktycznych w trakcie wytwarzania jakiegoś konkretnego produktu. Naturalnie umowność takiego sformułowania polega na swobodnym definiowaniu tego, co jest owym problemem praktycznym, na ile innowacyjne powinno być rozwiązanie i co w efekcie naszej pracy nazwiemy produktem. W szkolnych projektach przedmiotowych problemem praktycznym, przed którym stają uczniowie, może być monitorowanie stanu czystości wody w przepływającej nieopodal rzeki czy dokumentowanie jakości starodrzewia w pobliskim parku. Działaniem ponadprzedmiotowym stać się może organizacja Dni Europejskich w szkole czy festiwalu muzycznego. W każdym jednak przypadku pamiętać należy o naczelnej przesłance przyświecającej idei projektów: wybierając tę metodę pracy, kształcimy dla demokracji. Wielu teoretyków i praktyków opisujących funkcjonowanie projektu w szkole pokazuje, że bardzo istotne jest poczucie sprawstwa wśród uczestników. Demokracja szkolna to współdziałanie uczniów w podejmowaniu ważnych dla całej wspólnoty decyzji, zarządzanie przez uczniów niektórymi obszarami życia szkolnego, wpływ młodzieży na funkcjonowanie i pracę organów szkoły, uczestnictwo w życiu szkolnym. Nie zawsze sam efekt pracy jest najważniejszy. Liczy się proces dochodzenia do końcowych rezultatów. Proponując uczniom pracę w projekcie, my, nauczyciele, mamy nadzieję, że nasi uczniowie sami będą rozwijać samodzielność, wytrwałość, wyobraźnię, własny osąd i umiejętność współpracy w zespole. Einstein powiedział, że wyobraźnia jest ważniejsza od wiedzy i trudno nie przyznać mu racji! Wszakże ambicją każdego nauczyciela jest wyposażenie swoich wychowanków w takie umiejętności, które nie tylko pozwolą im kontynuować naukę na kolejnym etapie edukacyjnym, ale również uczynią z nich osoby otwarte na nowe doświadczenia, tolerancyjne, nastawione na zdobywanie nowych doświadczeń, swobodnie poruszające się po Europie i świecie. Chcemy, aby podczas uczniowskich i studenckich wizyt

studyjnych, stażów i praktyk dobrze współpracowali z kolegami z innych krajów i swobodnie poruszali się w świecie nowych technologii. Wykorzystywanie projektów do realizacji różnorodnych szkolnych zadań jest ze wszech miar godne polecenia, ponieważ jest to jedna z wielu dróg, którymi trzeba podążać w kierunku społeczeństwa ciekawego świata, współpracującego z innymi nacjami, otwartego na innych, ale i spójnego wewnątrznie.

Nieco inaczej wyglądają projekty międzynarodowe, w których, oprócz podstawowych, wyżej opisanych zasad pracy, ideą przewodnią jest otwarcie na inne narody, promowanie komunikowania się w językach obcych i przełamywanie barier tkwiących w przesądach i stereotypach dotyczących poszczególnych nacji. Współpraca międzynarodowa szkół czy instytucji edukacyjnych ma przede wszystkim budować przyjazny klimat wokół wspólnej pracy, ułatwiać poznawanie systemu edukacji w krajach partnerskich, przybliżać realia szkolne i obyczajowe, w jakich żyją i pracują koledzy z innego kraju. Liczy się również kreatywne podejście do problemów będących przedmiotem wspólnej pracy projektowej. Dofinansowanie unijne otrzymują tylko te projekty, które realizują cele strategiczne edukacji europejskiej, promują ponadnarodowe wartości, burzą stereotypy, wypracowują metody podnoszenia jakości pracy w szkołach, podejmują tematykę wyrównywania szans grup defaworyzowanych w społeczeństwie, pokazują, jak podnieść poziom demokratyzacji w szkole i środowisku lokalnym, jak dbać o środowisko naturalne i dziedzictwo kulturowe kraju, regionu, Europy.

Aby rozpocząć współpracę w projekcie międzynarodowym, trzeba przede wszystkim umieć komunikować się z koleżankami i kolegami w języku projektu, który najczęściej nie jest naszym językiem ojczystym. Ponadto wymagane są podstawowe kompetencje w zakresie technologii informacyjnej, umiejętności uczenia się, otwartości na nowe problemy, kreatywności, współpracy z innymi. Podczas realizacji wspólnego przedsięwzięcia, które trwa czasem nawet trzy lata, uczestnicy poznają się wzajemnie, przybliżają swoje kraje, uczą się razem nowych rzeczy, dyskutują, wypracowują wspólne rozwiązania, uczą się tolerancji i poszanowania innego spojrzenia na problemy stojące przed grupą projektową. W trakcie trwania prac projektowych prowadzą korespondencję mailową, dzięki nowym technologiom spotykają się na czatach, organizują konferencje w świecie rzeczywistym i wirtualnym. Wszystkie kontakty z partnerami projektowymi w znaczący sposób poszerzają kompetencje językowe uczestników. W sposób niewymuszony używa się języka obcego - na początku z dużym dystansem wobec własnych możliwości, a później traktuje się to jako naturalną czynność w tego typu kontaktach. Zatem projekt, a szczególnie jego odmiana międzynarodowa, jest taką metodą, która pozwala na rozwój i kształcenie bardzo wielu umiejętności, które Unia Europejska objęła szczególnym patronatem.

Kompetencje kluczowe

Zagadnienie kompetencji kluczowych stanowi od kilku lat ważny przedmiot dyskusji na szczeblu Unii Europejskiej i w ramach lokalnej polityki edukacyjnej poszczególnych krajów członkowskich. Termin „kompetencje kluczowe” związany był początkowo wyłącznie ze szkolnictwem zawodowym, obecnie zaś kojarzony jest z podnoszeniem standardów edukacji na poziomie ogólnokształcącym i z prawem każdego człowieka do zdobycia wysokiej jakości wykształcenia.¹ Chodzi tu generalnie o włączenie do programów nauczania tych kompetencji, które pozwolą młodym Europejczykom swobodnie planować swój rozwój zawodowy po ukończeniu etapu szkolnego. Należą do nich między innymi: kompetencje językowe i komunikacyjne; umiejętność współpracy w zespole i umiejętność rozwiązywania problemów. Aby dobrze zrozumieć intencje europejskiego prawodawcy należy przywołać trzy podstawowe cele edukacyjne zawarte w Strategii Lizbońskiej: poprawa jakości i efektywności systemów edukacji w Unii Europejskiej, ułatwienie powszechnego dostępu do systemów edukacji, otwarcie systemów edukacji na środowisko i świat.

Parlament Europejski i Rada Europy wystosowały do krajów członkowskich Unii Europejskiej zalecenie z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie.² Uznano, że priorytetem Unii jest dążenie do społeczeństwa opartego na wiedzy. A osiągnąć to można, nieustannie doskonaląc umiejętności ludzi w różnym wieku, z różnym przygotowaniem zawodowym. Zatem uczenie się przez całe życie musi obejmować okres od przedszkola do wieku emerytalnego. Komisja Europejska, mając na uwadze niezadowalające efekty dotychczasowych działań, postanowiła pomóc państwom członkowskim w rozwijaniu ich systemów edukacji i szkoleń np. poprzez finansowanie projektów badawczych, wymian, stażów; monitorowanie promocji kompetencji kluczowych w krajach członkowskich i szerokie promowanie współpracy międzynarodowej i krajowej. Kompetencje kluczowe definiowane są w niniejszym dokumencie jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw. Są one potrzebne wszystkim do samorealizacji, rozwoju obywatelskiego, integracji społecznej i zatrudnienia. Ustanowiono osiem kompetencji kluczowych:

- porozumiewanie się w języku ojczystym, p
- porozumiewanie się w językach obcych,
- kompetencje matematyczne i naukowo-techniczne,
- kompetencje informatyczne,
- umiejętność uczenia się,
- kompetencje społeczne i obywatelskie,
- inicjatywność i przedsiębiorczość,
- świadomość i ekspresja kulturalna.

¹ Podaję za krajowym Biurem Euridice; <http://www.euridice.org>

² Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z 30.12.2006; L 349/10 PL.

Unia Europejska głosem przewodniczącego Parlamentu Europejskiego i przewodniczącego Rady Europy zaleca rozwijanie tych kompetencji w ramach strategii uczenia się przez całe życie. Przede wszystkim państwa członkowskie winny stworzyć ofertę edukacyjną dającą szansę na odpowiednie przygotowanie się młodych ludzi do dorosłego życia i stanowiącą podstawę dalszej nauki i życia zawodowego. Ważne jest również, aby osoby dorosłe miały możliwość rozwijania i aktualizowania kompetencji kluczowych, a także by istniała odpowiednia infrastruktura w celu kontynuowania edukacji i szkoleń przez osoby dorosłe w sposób uwzględniający ich potrzeby i kompetencje.³

Projekty międzynarodowe w szkolnej rzeczywistości

Które z tych kompetencji w sposób bezpośredni można odnaleźć w promowanej przez wiele instytucji pracy projektowej? W zasadzie wszystkie, choć w różnych projektach inne będą akcenty i linie podziału między działaniami priorytetowymi i fakultatywnymi. Na przykład w projektach międzynarodowych umiejętnością podstawową, bez której nie ma mowy o wspólnej pracy, jest porozumiewanie się w języku obcym. Jest to czynność operacyjna, dzięki której budować można pozostałe kompetencje, np. umiejętność uczenia się, czy też cały zespół działań budujących kompetencje społeczno – obywatelskie.

W polskim systemie oświatowym ważnym podmiotem w obszarze współpracy międzynarodowej szkół i placówek edukacyjnych jest Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji powołana przez Skarb Państwa w celu wspierania działań na rzecz rozwoju edukacji. Realizuje swoje zadania statutowe poprzez koordynację programów edukacyjnych Unii Europejskiej. Zarządza też inicjatywami i programami pozaeuropejskimi. W latach 2007 – 2013 wszedł w życie nowy program „Uczenie się przez całe życie” (LLP). W jego skład wchodzi cztery programy sektorowe: Comenius związany z edukacją szkolną, Erasmus – adresowany do wyższych uczelni, Leonardo da Vinci – obejmujący całą edukację związaną z kształceniem zawodowym i Grundtvig, który obejmuje różne formy edukacji pozaszkolnej osób dorosłych. Dzięki funduszom płynącym z tych programów wiele instytucji oświatowych może realizować dodatkowe działania przyczyniające się do podnoszenia jakości pracy poszczególnych placówek. Można zadbać o grupy szczególnie mocno defaworyzowane w procesie przemian społecznych (dzieci z niezamożnych rodzin, uczniowie z małych miast i wsi, ludzie niepełnosprawni, młodzież szkolna z obszarów dotkniętych dużym bezrobociem itp.) Projekty rekomendowane przez Fundację dają szansę młodym ludziom na wyjazdy zagraniczne i poznanie kolegów z partnerskich szkół, pozwalają na ciekawe zaprojektowanie lekcji i zajęć pozalekcyjnych, wyzwalają dużą motywację do uczenia się języków obcych, co jest warunkiem pracy w projekcie międzynarodowym. Najpopularniejsze są Partnerskie Projekty Szkół, w ramach których przynajmniej dwie placówki z dwóch różnych krajów współpracują ze sobą w ramach jednego przedsięwzięcia. Uczniowie i nauczyciele wyjeżdżają do

³ Op. cit. L394 /11.

krajów partnerskich, poznają kulturę i historię innych krajów, budują własną tożsamość regionalną i narodową. Ogromną zaletą takiej pracy jest udział w zajęciach wykraczających poza program nauczania i możliwość współpracy w obszarach, które są interesujące zarówno dla młodzieży, jak i dla nauczycieli. Efektem pracy powinien być wspólnie przygotowany „produkt”, którym może być np. strona internetowa projektu, publikacja opisująca dokonania uczestników, przygotowane pomoce dydaktyczne i wiele innych.

EUBIS – Obywatelstwo UE: Zaangażowanie społeczne na rzecz Europy rozpoczyna się w szkole

W ramach programu Comenius realizowane są również „Projekty Wielostronne, które polegają na współpracy ośrodków doskonalenia nauczycieli i uniwersytetów w dziedzinie rozwoju i transferu innowacji.”⁴ Oznacza to aplikowanie przynajmniej trzech instytucji z trzech różnych krajów bezpośrednio do Agencji Wykonawczej Komisji Europejskiej w Brukseli (w pozostałych akcjach programu Comenius aplikacje z wnioskiem o dotację na projekt składa się do Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji w Warszawie). Projekt Eubis jest takim właśnie projektem, na realizację którego Komisja Europejska przeznaczyła stosowne środki i w ciągu trzech lat partnerzy muszą wykazać się realizacją założonych celów oraz zaprezentować takie efekty wspólnej pracy, które pozwolą z sukcesem zakończyć pracę i przekazać nauczycielom i szkołom wypracowane materiały dydaktyczne. Założeniem projektu była współpraca grupy naukowców i edukatorów z pięciu krajów, którzy podczas wspólnych spotkań w ramach konferencji, warsztatów i seminariów powinni wypracować nowe materiały do kształcenia i doskonalenia nauczycieli w zakresie edukacji obywatelskiej.

Założenia projektu edukacyjnego EUBIS⁵

Wybrane cele projektu:

- Motywowanie uczniów w ramach życia szkolnego do aktywnego działania na lekcjach i do aktywnego udziału w życiu społecznym.
- Umożliwienie uczniom zdobywania doświadczeń dotyczących aktywnej działalności na rzecz szkoły i społeczeństwa.
- Wypracowanie interaktywnych metod i strategii w odniesieniu do relacji między szkołą a społeczeństwem.
- Motywowanie nauczycieli do stwarzania sytuacji edukacyjnych, które umożliwiałyby rozwijanie kompetencji niezbędnych do przyjęcia postawy aktywnego obywatela.
- Motywowanie nauczycieli do wykorzystywania w ramach lekcji form i strategii partycypacji obywatelskiej młodzieży.

⁴ Op. cit. s. 11.

⁵ Ulotka projektu EUBIS, www.eubis-comenius.eu

Partnerzy projektu

- Finlandia: Instytut w Kouvoli, wydział Uniwersytetu w Helsinkach
- Niemcy: Staatliches Schulamt Darmstadt-Dieburg, Dezernat A10
- Polska: ODN Poznań
- Słowenia: Uniwersytet w Mariborze
- Węgry: Uniwersytet West-Ungarn w Győr.

Koncepcja i założenia metodyczno–dydaktyczne:

W obrębie procesu dydaktycznego uczniowie powinni rozwijać zarówno podczas lekcji, jak i poza nimi kompetencje związane z umiejętnościami przedmiotowymi i ponadprzedmiotowymi. Szczególnie ważne dla projektu są te działania uczniów, które mogą odbywać się poza szkołą i salą lekcyjną. Istotą uczenia zachowań prodemokratycznych jest uwrażliwienie młodych ludzi na potrzebę współuczestnictwa w demokracji poprzez własną pracę i zbieranie doświadczeń. Świadomość, że współdecydowanie i współpraca zaczyna się już w szkole, kształtuje wiele ważnych postaw, istotnych w dalszym życiu. Gotowość do poprawienia klimatu demokracji we własnej szkole pozwala uczniom na swobodne wejście na ścieżkę stawania się świadomym swoich praw i obowiązków uczniem, potem mieszkańcem osiedla, miasta, kraju a w konsekwencji obywatelem Unii Europejskiej. Jaki wpływ na zajęcia prowadzone przez nauczycieli może mieć wykorzystanie idei projektu EUBIS? Założenia projektu sytuują nauczycieli w roli osób towarzyszących procesowi uczenia się, włączających do swojej dydaktyki nowe metody pracy i odkrywających inne obszary, w których może się odbywać proces edukacyjny. Idealna sytuacja jest wtedy, gdy nauczyciel jako partner i przewodnik czuwa nad procesem uczenia się, inicjuje i naprowadza, pomaga i wspiera, ale nie wyręcza, nie podaje gotowych rozwiązań i jedynie słusznych tez.

„Demokracja opiera się na aktywnym udziale obywateli, współdziałaniu, współdecydowaniu, krytyce i opozycji. Demokracja potrzebuje zaangażowania oraz wtrącania się i zakłada, iż obywatelki i obywatele będą zdawali sobie sprawę ze swoich praw. Sprzeczne z tą zasadniczą ideą demokracji jest niewielkie zaangażowanie społeczne, które ujawnia się np. w postaci niskiej frekwencji podczas wyborów. Taka sytuacja zwraca uwagę na konieczność wdrażania wiedzy o strukturach i procesach demokracji już w placówkach edukacyjnych oraz ćwiczenia form demokratycznego zaangażowania. Demokracji trzeba uczyć.”⁶ Profesor Anne Sliwka pisze, że „Nie ma żadnej demokracji bez demokratów oraz żadnych demokratów bez okazji do nauczenia się demokracji. Kultura demokratyczna nie spada z nieba, nie powstaje sama z siebie, nie rozwija się sama i wymaga stałej pielęgnacji. Zdziwiające jest, że nasz system edukacyjny w niewystarczającym stopniu odzwierciedla tę prostą prawdę.”⁷ Czym jest i czym może być szkoła? Poligonem demokratycznych manewrów?

⁶ Dr Lothar Sholz, wstęp do broszury metodycznej projektu EUBIS.

⁷ Sliwka, Anne: *Bürgerbildung. Demokratie beginnt in der Schule*. Weinheim i Bazylea 2008, s. 7.

Miejscem doświadczania i próbowania zachowań akceptowanych w strukturach demokratycznych? I jednym i drugim. Tylko w demokratycznie zorientowanym środowisku dydaktycznym uczniowie mogą rozwijać kompetencje, które umożliwią im aktywny udział w życiu społecznym i politycznym – tolerancję, gotowość do rozwiązywania konfliktów, wzmocnić odpowiedzialność za siebie i rozwinąć własną osobowość. Dlatego w projekcie EUBIS jako główny cel wpisano wzmocnienie procesów współuczestnictwa w szkole oraz otwarcie szkoły na społeczeństwo. Podstawą budowania materiałów dydaktycznych dla nauczycieli były opracowane już i opublikowane podwaliny do budowania kompetencji obywatelskich. (wg CRELL, Centre for Research on Education and Lifelong Learning)

Działania grupy projektowej

Na początku pracy grupy międzynarodowej dokonano przeglądu krajowych dokonań w zakresie edukacji obywatelskiej i zagadnień związanych z uczeniem zachowań demokratycznych w szkole i poza nią. Ponadto sporządzono wspólną ankietę dotyczącą głównych obszarów uczestnictwa młodych ludzi w życiu szkolnym, w lekcjach oraz w lokalnej społeczności, a następnie przeprowadzono ją i podsumowano. Celem ankiety było uzyskanie opinii grupy uczniów z różnych krajów na temat stanu istniejącego w szkołach partnerskich w krajach biorących udział w projekcie. Ponieważ nie było możliwe porównanie odpowiedzi na wszystkie szczegółowe pytania ankiety, partnerzy EUBIS zdecydowali o wybraniu grupy pytań pod kątem trzech zagadnień:

- Jak młodzież ocenia swoje możliwości udzielania się w życiu szkolnym? Jakie znaczenie przypisuje swojemu zaangażowaniu w samorządzie uczniowskim?
- Jakie możliwości kształtowania lekcji mają ankietowani uczniowie? W jakim stopniu są zainteresowani odwiedzaniem pozaszkolnych miejsc edukacyjnych oraz spotykaniem się z ekspertami na lekcjach w szkole?
- Jak silne jest zainteresowanie wydarzeniami we własnym mieście /w państwie /w Europie? Czy ankietowani mają możliwość dyskusowania o wydarzeniach politycznych na lekcji?

Ankietowano uczniów z dwóch poziomów edukacyjnych: 13-15-latków i 17-18-latków. W Polsce ankiety wypełniali uczniowie gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych. Podsumowując wypełnione ankiety, uzyskano w odniesieniu do czterech krajów partnerskich wynik potwierdzający istnienie zainteresowania uczniów udziałem w życiu klasowym, szkolnym i społecznym. Wydaje się jednak, iż owo zainteresowanie nie zawsze może się rozwijać w zadawalającym stopniu. Nie zawsze nauczyciele stwarzają szansę, aby owa partycypacja zaistniała. Przykładowe zagadnienia ilustruje tabela 1.

Tabela 1.

Partycypacja w lekcjach	++	+	0	--
Możemy współtworzyć lekcje.				
Nauczyciele objaśniają nam cele lekcji.				
Nauczyciele pomagają nam, gdy mamy problemy w nauce.				
Mamy możliwość wzajemnego pomagania sobie na lekcji.				
Nauczyciele często pytają nas o zdanie.				
Nauczyciele szanują nasze zdanie.				
Często uczestniczymy w projektach.				
Mamy wystarczająco dużo czasu na przedstawienie wyników naszej pracy nad projektami.				
Często pracujemy w grupach.				
Na lekcji słuchamy nawzajem swoich wypowiedzi.				
Uważam, iż lekcje powinny odbywać się nie tylko w klasie, ale też poza nią.				
Na lekcje przychodzą eksperci spoza szkoły.				

Wyniki ankiet wyraźnie pokazały, że młodzi Polacy bardzo dobrze wypadają na tle swoich kolegów z Niemiec, Finlandii, Węgier i Słowenii. Są zainteresowani partycypacją w życiu klasowym, szkolnym i lokalnym, przywiązują dużą wagę do tego, co się dzieje w ich najbliższym otoczeniu. Nieco mniejsze zainteresowanie wykazują sprawami krajowymi i europejskimi.

Wymiana doświadczeń i strategii edukacyjnych w ramach międzynarodowej grupy projektowej

Wszystkie projekty dofinansowane ze środków unijnych mają precyzyjny plan pracy, który przewiduje także prezentację doświadczeń i metod pracy związanych z tematem przewodnim. W projekcie EUBIS była to szeroko rozumiana edukacja obywatelska. Polska grupa przedstawiła ideę młodzieżowego wolontariatu oraz Szkolne Kluby Europejskie. Obie formy aktywności uczniowskiej w takim kształcie, w jakim występują w polskiej rzeczywistości edukacyjnej, nie były znane naszym partnerom. Grupa niemiecka wniosła wiele do dyskusji o ewaluacji i strategii stosowania podczas zajęć informacji zwrotnej, Węgrzy zapoznali nas ze swoimi pomysłami włączania rodziców do pracy wychowawczej w szkole. Bardzo ciekawe spojrzenie na aktywizację młodzieży zaprezentowali Słowacy, pokazując swoje doświadczenia w budowaniu ścieżek dydaktycznych i prowadzeniu zajęć terenowych z zakresu ekologii. Koleżanki z Finlandii zaprezentowały metody pracy z nauczycielami, których przygotowują do pracy mającej na celu zachęcanie

uczniów do większej aktywności na terenie szkoły i wśród lokalnej społeczności. Efektem pracy całej grupy międzynarodowej są także ściśle zaplanowane produkty. W przypadku projektu EUBIS są to:

- broszura metodyczna z materiałami dla nauczycieli i edukatorów,
- strona internetowa projektu z opisem koncepcji dydaktycznej projektu i przykładowymi materiałami dydaktycznymi dla nauczycieli,
- Portfolio Obywatelskie – jako model pracy dla nauczyciela, ucznia i szkoły, która chce wyposażyć absolwentów w kluczowe kompetencje obywatelskie,
- ulotka o pracy szkół projektowych.

Każdy projekt europejski oceniany jest przez komisję kwalifikacyjną także pod kątem innowacyjności. Idea portfolio jako metody pracy z uczniami i gromadzenia osobistego dossier jest naturalnie znana już od lat, ale nowością, zaproponowaną przez uczestników projektu EUBIS było stworzenie koncepcji Portfolio Obywatelskiego - swoistej dokumentacji procesu stawania się aktywnym uczniem, współuczestnikiem życia klasowego, szkolnego i lokalnego. Istotą narzędzia prezentowanego i opisanego w projekcie było stworzenie sytuacji do autorefleksji uczniów i ich nauczycieli w kontekście celów aktywnego społeczeństwa obywatelskiego. Portfolio Obywatelskie składa się w swojej zasadniczej konstrukcji z trzech części: biografii obywatelskiej, dossier, paszportu obywatelskiego. Przy pomocy ankiet i pytań/ podpowiedzi zarówno uczniowie, jak i nauczyciele mogą aktywnie stosować tę metodę pracy: pierwsi poprzez autorefleksję i autoewaluację opisują swoje dokonania, a drudzy poprzez zachęty i oferty edukacyjne stwarzają szanse na kształtowanie kompetencji aktywnego obywatelstwa.

Niewątpliwie projekty edukacyjne promują kreatywność i innowacyjność, nowe spojrzenie na edukację. Opublikowane raporty zrealizowanych przedsięwzięć stają się często przyczynkiem do wprowadzania zmian w szkołach i placówkach oświatowych. Rok Kreatywności i Innowacyjności właśnie dobiega końca, ale przecież żadne instytucjonalne rozwiązania nie zadekretują powodzenia i sukcesu. Nowoczesna edukacja to ciągle poszukiwanie nowych rozwiązań, wzajemne motywowanie się i ten twórczy rodzaj niedosytu, który najbardziej kreatywnym jednostkom nie pozwala zgadzać się na istniejący stan rzeczy. W tym kontekście inicjowanie projektów edukacyjnych to pierwszy krok, który należy niezwłocznie uczynić.

Bibliografia:

1. Chwastek D., *O metodzie projektów*, [w:] Forum Humanistów, 2000 nr 4.
2. Dymara B. (red.), *Dziecko w świecie współdziałania*, IMPULS, Kraków 2001.
3. *Działam, więc jestem*. Bezpłatny dodatek do „Gazety Wyborczej”, 7.04.2005.
4. Fazlagić J. (red.), *Innowacyjne zarządzanie w polskiej oświacie*, FRSE, Warszawa 2009.
5. Gołębiak B. D. (red.), *Uczenie metodą projektów*, Warszawa 2002.
6. Królikowski J., *Nauczanie metoda projektów*, Warszawa 2000.
7. Krótki przewodnik po FRSE, Warszawa 2009.
8. Materiały informacyjne projektu Sokrates Comenius 2.1: EUBIS – Obywatelstwo UE: Zaangażowanie społeczne na rzecz Europy rozpoczyna się w szkole; www.eubis-comenius.eu
9. Materiały Centrum Edukacji Obywatelskiej – www.ceo.org.pl
10. *Samorządy uczniowskie*, Fundacja Edukacja dla Demokracji, Warszawa 1996.
11. Szacki W., *Polacy sobie nie ufają, więc się nie zrzeszają*, Gazeta Wyborcza, 23.01.2007, s. 5.
12. Szymański S. M., *Rozprawa o metodzie (projektów)*, [w:] *Pedagogika w pokoju nauczycielskim*, Kruszewski K. (red.), WSiP, Warszawa 2000.
13. Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady Europy z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, 30.12.2006.